

רשומות

הצעות חוק

ה מ מ ש ל ה

24 בנובמבר 2009

463

ז' בכסלו התש"ע

עמוד

הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 107) (התחייבות להימנע מעבירה), התש"ע-2009 96

הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 107) (התחייבות להימנע מעבירה), התש"ע-2009

1. החלפת סעיף 72 בחוק העונשין, התשל"ז-1977¹ (להלן – החוק העיקרי), במקום סעיף 72 יבוא:
- (א) בית משפט שהרשיע אדם רשאי, נוסף על העונש שהטיל, לצוות שהנידון ייתן התחייבות להימנע מעבירה בתוך תקופה שיקבע בית המשפט ושלא תעלה על שלוש שנים.
- (ב) קבע בית המשפט שנאשם ביצע עבירה אך לא הרשיעו, רשאי הוא לצוות כי הנאשם ייתן התחייבות להימנע מעבירה בתוך תקופה שיקבע בית המשפט ושלא תעלה על שנה אחת.
- (ג) התחייבות כאמור בסעיף זה תהיה בסכום שלא יעלה על סכום הקנס שמותר להטיל בשל העבירה שבה הורשע הנידון או שנקבע שביצע אותה, לפי העניין, ותהיה בערבים או בלי ערבים, הכל כפי שיצווה בית המשפט.
2. סעיף 73 לחוק העיקרי – בטל.

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיף 1 סעיף 72 לחוק מסמיך כיום את בית המשפט להטיל על נאשם שהורשע, התחייבות להימנע מעבירה. מוצע להחליף את הסעיף האמור ולהסמיך את בית המשפט להטיל התחייבות להימנע מעבירה, גם על נאשם שבית המשפט קבע כי הוא ביצע את העבירה אך לא הרשיעו – סמכות הקיימת כיום בסעיף 73 לחוק לגבי נאשם שלא הורשע, רק במקרה של חשש להפרת השלום מצד הנאשם.

עם זאת, מאחר שנהוג להבחין בין נאשם שהורשע לבין נאשם שנקבע כי ביצע את העבירה אך לא הורשע (אפשרות המשמשת במקרים קלים יותר), מוצע לקבוע כי תקופת ההתחייבות לגבי נאשם שנקבע כי ביצע את העבירה אך לא הורשע, תהיה קצרה יותר – שנה אחת (כפי שמאפשר זאת היום סעיף 73 לחוק).

זהו נוסח סעיף 72 לחוק, שמוצע להחליפו:

“התחייבות נידון להימנע מעבירה”

72. בית המשפט שהרשיע אדם רשאי, נוסף על העונש שהטיל, לצוות שהנידון ייתן התחייבות להימנע מעבירה בתוך תקופה שיקבע בית המשפט ושלא תעלה על שלוש שנים; ההתחייבות תהיה בסכום שלא יעלה על סכום הקנס שמותר להטיל בשל העבירה שבה הורשע הנידון, ותהיה בערבים או בלי ערבים, הכל לפי שיצווה בית המשפט.

סעיף 2 מוצע לבטל את האפשרות הקיימת כיום בסעיף 73 לחוק להטיל התחייבות להימנע מעבירה על מתלונן שטען או העיד במשפט ועל נאשם שלא הורשע

בללי פרק ו' לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – החוק), שעניינו דרכי ענישה, כולל בסמין ה' שבו הוראות הנוגעות לסמכות בית המשפט להטיל התחייבות להימנע מעבירה. התחייבות כאמור ניתן להטיל על נאשם שהורשע, בנוסף לכל עונש (סעיף 72 לחוק). סעיף 73 לחוק מסמיך את בית המשפט במקרים שהוא חושש להפרת השלום, להטיל התחייבות להימנע מעבירת אלימות, על נאשם שלא הורשע או על מתלונן שטען או העיד במשפט. בני המשפט פירשו לעתים את סמכותם לפי סעיף 73 האמור, כחלה גם על נאשם שזוכה (ר' לעניין זה פסק הדין בת"פ (שלום קריות) 3125/02 מדינת ישראל נגד להב משה (2004). www.nevo.co.il/Psika_word/shalom/so2003125-399.doc

מטרתו העיקרית של התיקון המוצע היא לייחד את סמכותו של בית המשפט להטיל התחייבות, רק כלפי מי שעניינו נדון לפניו (בין אם הורשע ובין אם נקבע כי ביצע את העבירה בלא שהורשע), ולבטל את הסמכות האמורה ביחס למתלונן שטען או העיד במשפט. כמו כן, מטרת התיקון המוצע להבהיר כי אין סמכות להטיל התחייבות על נאשם שזוכה. הטעם לתיקון המוצע הוא שההתחייבות להימנע מעבירה היא עונש לכל דבר ועניין, הגם שמדובר בקל שבעונשים הקבועים בפרק ו' לחוק, ועל כן ראוי שהיא תוטל רק על מי שבית המשפט מצא כי הוא אחראי בפלילים למעשה המיוחס לו. הטלת אמצעי עונשי, אפילו הוא אמצעי קל, צריך להיות כפוף לביורר עובדתי לפני בית המשפט הדין בעבירה, לאחר פריסת תשתית עובדתית ולאחר מתן הזדמנות לנאשם להתגונן.

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226; התש"ע, עמ' 240.

3. בסעיף 74 לחוק העיקרי, במקום "לפי סעיפים 72 או 73" יבוא "לפי סעיף 72". תיקון סעיף 74
4. בסעיף 75 לחוק העיקרי, במקום "לפי סעיפים 72, 73 או 74" יבוא "לפי סעיפים 72 ו-74". תיקון סעיף 75
5. במקום סעיף 76 לחוק העיקרי יבוא:
 76. התחייב אדם לפי סעיף 72 להימנע מעבירה, ולאחר מכן בית משפט הרשיעו בעבירה שהתחייב להימנע ממנה או קבע כי הוא ביצע את העבירה כאמור אך לא הרשיעו, יצווה בית המשפט שהרשיע או שקבע כאמור, על תשלום סכום ההתחייבות; לא שולם סכום ההתחייבות, יהא דינו של סכום זה כדין קנס ויחולו עליו הוראות סעיפים 66 עד 70."

ד ב ר י ה ס ב ר

התיקון המוצע מבהיר כי בית המשפט שמרשיע נאשם בעבירה שהתחייב להימנע ממנה על פי סעיף 72 לחוק או שקבע שהנאשם ביצע עבירה כאמור אך לא הרשיעו, מחויב לצוות על תשלום סכום ההתחייבות ואינו יכול להתערב בתנאיה או להאריך את תקופת ההתחייבות. בהקשר זה נאמר על ידי בית המשפט כי "בללית, התחייבות היא אולי הענישה הקלה ביותר במגוון אמצעי הענישה המוכרת בחוק העונשין ... כאשר מדובר בעונש שהוא בפני עצמו קל ביותר אך סביר הוא, כי המחוקק לא ראה לנכון לקבוע הסדר של הארכה" (ע"פ (מחז"ת"א) 476/98 מדינת ישראל נ' פלוני (קטין), תק-מח 3542 (2)99 (1999)), וכך הוא הדבר בענייננו.

ההתייחסות לסכום ההתחייבות כקנס מחייבת להחיל על גבייתה את הוראות חוק העונשין בעניין זה. עם זאת, הדגשת אופייה של ההתחייבות כקלה בעונשים ואופי הסכום המלווה אותה כקנס, באים לידי ביטוי בהחלה שלקטיבית של הוראות סימן ד' לחוק על ההתחייבות – מהוראות אלו נגרע סעיף 71 לחוק המאפשר המרת התשלום בימי מאסר.

וזה נוסח סעיף 76 לחוק, שמוצע להחליפו:

"גביית סכומי התחייבויות"

76. (א) הורשע אדם בעבירה שהתחייב לפי סעיף 72 להימנע ממנה, ולא שילם סכום ההתחייבות, יהא דינו של סכום זה, לענין גבייתו מן המורשע ולענין מאסר במקום תשלום, כאילו היה קנס שהטיל בית המשפט שציווה על מתן ההתחייבות; היתה ההתחייבות בערבים, ייגבה מן הערבים כל סכום שלא שילם המורשע, כאילו היה חוב המגיע למדינה.

(ב) הורשע אדם בעבירה שהתחייב לפי סעיף 73 להימנע ממנה, רשאי בית המשפט, על פי בקשת היועץ המשפטי לממשלה או בא כוחו, לחייבו בתשלום סכום ההתחייבות או חלק ממנו, והוראות סעיפים 66 ו-70 יחולו על אותו סכום."

(למעט נאשם שבית המשפט קבע כי ביצע עבירה אך לא הרשיע אותו). זאת מאחר שכאמור לעיל, ההתחייבות להימנע מעבירה היא עונש לכל דבר ועניין, ועל כן ראוי להטיל את ההתחייבות רק על מי שבית המשפט מצא כי הוא אחראי בפלילים למעשה המיוחס לו.

וזה נוסח סעיף 73 לחוק, שמוצע לבטלו:

"התחייבות אחרים להימנע מעבירה"

73. חשש בית המשפט להפרת השלום מצד נאשם שלא הורשע או מצד מתלונן שטען או העיד במשפט, רשאי בית המשפט לצוות שאותו נאשם או מתלונן יתן התחייבות להימנע מעבירה שיש בה אלימות תוך תקופה שיקבע בית המשפט ושלא תעלה על שנה אחת; ההתחייבות תהיה בסכום שקבע בית המשפט, ובלבד שלא תעלה על סכום הקנס שמותר להטיל בשל העבירה שממנה מתחייבים להימנע."

סעיפים בשל ביטול סעיף 73 לחוק, נדרשת התאמה 3 ו-4 של סעיפים 74 ו-75 לחוק המחילים כיום את ההסדרים הקבועים בהם גם על התחייבות להימנע מעבירה לפי סעיף 73 לחוק.

סעיף 5 מוצע להחליף את ההסדר הקבוע בסעיף 76 לחוק, בעניין גביית סכום ההתחייבות במקרה של הרשעה בעבירה שממנה התחייב הנאשם להימנע, ולקבוע כי אם הורשע אדם בעבירה שהתחייב להימנע ממנה או שקבע בית משפט שהוא ביצע עבירה כאמור ולא הרשיע אותו, יצווה בית המשפט שהרשיע או קבע כאמור, על תשלום סכום ההתחייבות.

הסכום המלווה את ההתחייבות של הנאשם הוא למעשה קנס מותלה (ש"ז פלר יסודות בדיני עונשין כרך ג' 338 (1992): "ההתחייבות היא בסכום כסף נתון, אשר על הנידון לשלמו אם התחייבותו תופר... לאמיתו של דבר, מדובר בקנס על תנאי כאמור שהופך לקנס בפועל..."). גביית ה"קנס" מתבצעת במקרה של הפרת ההתחייבות, קרי: ביצוע עבירה נוספת שהנאשם התחייב להימנע ממנה.

6. תיקון חוק המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות, התשנ"ה-1995², בסעיף 1, בהגדרה "חוב", בפסקה (א5), במקום "בסעיפים 72 או 73" יבוא "בסעיף 72".

ד ב ר י ה ס ב ר

- סעיף 6 בשל ביטול סעיף 73 לחוק (כאמור בסעיף 2 להצעת החוק), נדרשת התאמה של הוראות חוק המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות, התשנ"ה-1995, המחיל כיום את הסדרי הגבייה הקבועים בו גם על גביית התחייבות להימנע מעבירה לפי סעיף 73 לחוק.

² ס"ח התשנ"ה, עמ' 170; התשס"ט, עמ' 205.